

Ивана М. Милић
Универзитет у Крагујевцу
Педагошки факултет у Јагодини
Катедра за дидактичко-методичке науке

УДК: 37.036:78
37.064.1
ИД БРОЈ: 192086028
Стручни рад
Примљен: 2. фебруар 2012.
Прихваћен: 21. април 2012.

САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА

Апстракт: У раду се анализира однос породице и васпитно-образовних установа. Разматра се дисконтинуитет на релацији савремена породица и васпитно-образовне установе (вртићи и школе). Потврђује се кроз теорију и праксу да навике и традиционалне норме понашања стечене у породици као и преношење свих људских вредности, тј. окретање хуманизму, моралу, патриотизму, имају значајну улогу у васпитавању деце. Значај и неопходност сарадње, поставља нове захтеве за проналажење ефикаснијих средстава и начина за премошћавање препрека у сарадњи између породице и васпитно-образовних установа. Закључује се да је позитивна комуникација најидеалнији пут успостављања *континуираног* рада између породице, вртића и школе.

Кључне речи: породица, вртићи, основне школе, сарадња, музички развој деце, ритмичке способности.

УВОД

Породица, најпре родитељи, представљају посреднике између детета као појединца и самог друштва. Задатак породице је да, остварујући индивидуалне потребе сваког члана, испуни и функције друштва. Заједнички задатак, *васпитање деце*, постављен је и пред друштво и родитеље, а посебно пред васпитно-образовне установе, које су неизоставни и значајни чинилац целокупног развоја деце.

Стога ћемо сагледати на која актуелна питања морамо тражити одговоре у циљу остваривања сарадње као и усаглашавања и уједначавања васпитања у оквиру породице и васпитно-образовних установа (према Будимир-Нинковић, 2006).

Породица, као матична ћелија друштва има запажену улогу у подстицању развоја дечјих способности и формирању личности детета. Све њене функције, биолошка, економска, *васпийна*, веома су значајне у развоју деце и манифестују се кроз односе између родитеља и деце. Обзиром да дете живи и расте, пре свега у кругу породице, да ту стиче прва знања и искуства, логично је да ће породица имати сложену улогу у формирању емоционалне стабилности деце, у њиховој социјализацији (Ђорђевић, 1985) као и правилном усмеравању развоја и формирања детета. С обзиром да се друштво прогресивно развија и уноси многе промене међу односе и живот људи уопште, неопходно је да породица прати и иде у корак са свим променама. Ипак, та доследност зависи од многих фактора као што су ниво образовања родитеља, материјални услови у породици, социоекономски статус, темпо и ниво развоја самог друштва, друштвено-економски односи времена у којем се породица развија, место становања. Стога „уважавамо породицу као људску заједницу без које нема васпитања“ (Будимир-Нинковић, 2006: 12), у њој се обавља свеобухватни процес подизања и развијања личности детета као и развијање смисла за комуникацијом и интеракцијом, а примарни задатак јој је да омогући формирање детета као друштвеног бића. Једино породица може остварити повезаност између биолошког и друштвеног света личности. У кругу породице дете осећа сигурност, подршку, па по узору и под утицајем родитеља, ту најспонтаније изводи активности. Родитељи и деца су емотивно повезани, па је комплетни развој најостварљивији, а психичко упориште најприсутније у оквиру породице. Од тога какви су односи у породици, да ли су складни, испуњени међусобним поштовањем међу родитељима и њиховим уједначеним захтевима према деци, као и да ли постоје објективни, материјални и услови за културни живот, зависиће ефикасност васпитног утицаја породице на правилан развој детета.

Међутим, у својим васпитним настојањима, породица не сме бити сама и изолована од свих осталих чинилаца, да би своје функције остварила. Школе и вртићи, кроз свој васпитно-образовни рад, настоје да остваре предвиђене циљеве и задатке и подстакну развој дечјих способности до максимума. Ипак, сам педагошки рад у вртићу и школи није довољан за целокупан развој дечје личности и нипошто не може бити замена породице. Двосмерна комуникација између ових установа и породице мора бити постигнута.

ЗНАЧАЈ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА

Развој детета, пре свега емоционални, могућ је уз родитељску љубав и бригу, а разумевање и подршка од стране чланова породице биће први степен у напредовању детета, његовом усавршавању и стварању могућности за даље подстицање урођених потенцијала и способности. Родитељи морају бити свесни тога да су у зори својој деци, да ће њихове просоцијалне, хумане и стабилне вредносне оријентације имати утицаја на њихову децу (Будимир-Нинковић, 2006). Увиђањем сопствених потенцијала, рационалнијим искоришћавањем своје снаге и способности за решавање проблема, показивањем толеранције, остваривањем добре комуникације у друштву, стрпљењем и разумевањем других као и добрим односима, родитељи ће личним примером показати пут детету и утицати на његов здрав развој. Педагошки потенцијал који родитељи имају у породици од великог је значаја за дете и мора се искористити да би се остварила сарадња у васпитно-образовним установама, где се наставља и даље продубљује дечји развој.

Вредносне оријентације које карактеришу породично васпитање као и примена његових одређених метода, уједно су и специфичности васпитно-образовног рада у вртићима и школама. Навешћемо само неке: утицај личног примера родитеља у породици, узора васпитача-учитеља у васпитно-образовним установама, стварање повољне атмосфере, остваривање добре комуникације са родитељима у породици и васпитачима-учитељима у вртићима и школама, потом међусобно уважавање и разумевање индивидуалних потреба детета, праћење његових развојних фаза и даље подстицање развоја дечјих способности и вештина као и примена одређених метода разговора, објашњавања, показивања, поучавања, полемисање, откривање и изналажење решења, игре (према Будимир-Нинковић, 2006: 16). Све наведено обезбедиће физички, когнитивни и социо-емоционални развој сваког појединца.

Кроз игру и остале активности у породици, дете је у могућности да се сусретне са конкретним проблемима и пронађе решења за исте, учећи при том шта је прихватљиво, а шта неприхватљиво понашање у друштву. Породица преноси на децу и учи их културним, друштвеним, али и људским вредностима. Она је најодговорнија за раст, развој и усмеравање деце. Њен значај и утицај на развој деце, не смеју да преузму друге друштвене институције, већ само да га искористе као повољну информацију о потенцијалима и могућностима деце. Чак и када се узме у обзир функционисање породице у условима друштвених промена и рефлектовање тих промена у једном и другом систему, па и различита динамика породичног и друштвеног развоја, не може се пренабрегнути њена функционалност и специфич-

ност као друштвене групе у подстицању развоја и пружању подршке детету у свим његовим развојним фазама (Зуковић, 2008).

Породица је „најзначајнија, најјутницајнија за вредносне оријентације младих, ако функционише у оквиру одређених породичних и ширих друштвених норми“ (Будимир-Нинковић, 2006: 25). „Она унапређује квалитете и негује таленте“ (Зуковић, 2008: 115), филтрирајући повољне од неповољних друштвених и културних утицаја. Неминовно је да постоји узрочно-последична веза између породичног васпитања и васпитања у васпитно-образовним установама, док њихова усклађеност директно зависи од личности родитеља, деце, васпитача и учитеља, њиховог погледа на свет и односа према обавезама и другима. Да би се међу њима остварила блиска веза, преко је потребна вишесмерна сарадња, размена информација, искустава, знања, а у интеракцији добронамерност, флексибилност, отвореност за сарадњу и спремност за извршавање свих дужности. У кругу породице се дешавају прве припреме детета за живот у сваком погледу, а хармоничност, јединственост, разумевање, осећање сигурности и љубави које у њој влада, неопходно је пренети и на све остале системе. Породица као основни друштвени систем, модел је који реализатори васпитно-образовног рада могу применити на све остале друштвене системе, руководећи се идејом „волети један другог“ (DeFrain, 1999, према Зуковић, 2008: 118).

ОБЛИЦИ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА

Примарну улогу у односима имају наравно, родитељи, васпитачи и учитељи који својим одређеним системима вредности постају идентификациони модел деци. Они морају бити креатори, организатори, реализатори у васпитно-образовном процесу, јер њихова сарадња представља важан фактор постизања успеха, вишег нивоа, музичких, али и свих других способности. Зато би стручни кадар васпитно-образовних установа требало да оствари међусобне контакте, да се васпитачи боље упознају са програмом основне школе, са захтевима која се пред децу постављају, да се учитељи као реализатори часова музичке културе, ослањају на тренутни, постигнути ниво развоја и учења сваког детета, што ће обезбедити даље успешно напредовање. У породичној и у срединама васпитно-образовних установа, децу је потребно саслушати, потом заинтересовати, мотивисати за рад што изискује постављање што разноврснијих задатака и питања, певање песмица, извођење бројалица, тапшалица, слушање композиција разноврсних жанрова, извођење музичких игара, свирање на Орфовом инструментарију. Ипак, начини, облици и динамика рада на које су деца навикла у породици,

неће бити истоветни као у вртићу и школи, али васпитачи и учитељи не би требало у потпуности, да навике које су деца донела из породице, одбаце као нешто што је непримерено понашању у вртићу. Обазриво, у духу игре, они ће настојати да понашање и потенцијале пренете из породичне средине, уклопе у правила васпитно-образовних установа. То значи да обележја васпитно-образовног и наставног рада (организацију, методе, однос и комуникацију са децом), треба постепено, не уводити, већ приближавати деци. Да би се стресна ситуација ублажила, да деца не би имала осећај прекида и да је један период њиховог васпитања и образовања завршен, те да са школом почиње нешто сасвим ново, неопходно је, већ у породици децу припремити. Потом, направити флексибилнје планове и програме у васпитно-образовним установама, а децу кроз практични рад и реализацију активности у вртићу упознати са обавезама које их чекају у школи.

Једино отвореним размишљањем и приступом, свих учесника у дечјем развоју, биће постигнути позитивни резултати и чиниће добру основу и увод за даљи ступањ васпитања и образовања. Акумулирана постигнућа деце у породици биће пренешена и даље усавршавана у васпитно-образовним установама, а самим тим једно од примарних начела васпитања и образовања, праћење и подстицање дечјег развоја, биће испуњено (Каменов, 1999).

Процес подстицања развоја музичких, конкретно ритмичких способности, је процес који се одвија, по Бентлију, све до 14. године, а доминантни утицај на квалитет постигнућа има породица и стручни кадар. Стога родитељи, васпитачи и учитељи имају неизоставну функцију у обезбеђивању континуитета у квалитетној, вишесмерној сарадњи. Сарадњу је потребно остварити даље и на свим другим нивоима, међу директорима вртића и школа, педагозима, психолозима, међу децом из вртића и школе и на крају међу њиховим родитељима.

Заједничко залагање, подршка, размена информација и података, што чешћи контакти између свих, потом стварање прилика за међусобна дружења и разноврсне активности деце и ученика, па и родитеља, разматрање начина рада и могућности заједничког коришћења објеката и средстава којима се располаже као и увођење приправника-васпитача у наставни процес у школи, али и обрнуто, значајни су чиниоци који утичу на квалитет кооперације и у директној су вези за развојем деце.

Навешћемо још неке облике сарадње међу њима: конструктивни родитељски састанци, упознавање родитеља са начином рада у вртићу и школи, посета васпитача школи и учитеља вртићу, посета и дружење деце, организовање заједничких приредби, припремања музичких наступа или узajамног гостовања на свечаним академијама, заједничке посете концерту или музичкој, балетској школи, посете учитеља угледним активностима из

области музичког васпитања, а такође и васпитача огледним или часовима музичке културе, омогућено присуство, па и активно укључивање родитеља у реализацију тих дешавања, међусобна размена информација која подразумева усклађивање делова предшколског и основношколског система, обезбеђивање услова за развој, постепено напредовање и прилагођавање деце, поштовање узрасних карактеристика, дечјег развоја и учења (не само музичког), методичке консултације између васпитача и учитеља о програму, средствима и методама рада као и праћење развоја ритмичких способности деце.

Васпитна средина је комплетна уз доследну сарадњу породице, а простор, опрема и сви остали услови у функцији су обезбеђивања подршке и пружања пријатног расположења и задовољства деце свих узраста. Добро регулисана организација и функционисање васпитно-образовних установа подразумева мотивисаност колектива за постизање резултата, решавање интерперсоналних проблема, постојање континуиране сарадње у свим друштвеним системима, међусобно договарање и подстицање на успехе.

Значај и функционалност породице у подстицању музичких способности деце

За обликовање и формирање целокупне дечје личности, а тако и за подстицање музичких способности деце, велики утицај имају наслеђе, подстицајна средина, активности и искуства стечена у породици. Важни чиниоци у подстицању развоја музичких способности су и повољни социоекономски услови и утицаји педагошког рада у вртићу и школи.

Педагошки рад, све музичке активности и садржаји који се реализују у вртићима и школама остављају могућност за оптималан музички развој сваког детета, без обзира на његове урођене диспозиције и повољне или неповољне музичке услове из којих долази. Развој музикалности као и појединих њених елемената и њихова даља примена у стварном животу, остварује се само активирањем дечјих музичких потенцијала. Још пре поласка у вртић и школу, у породичним условима се одиграва најзначајнији део, како општег дечјег развоја, тако и музичког, а надовезивање и подстицаји у оквиру рада у васпитно-образовним установама, требало би да буду логично настављање и продубљивање развоја.

Васпитање морамо посматрати као задовољавање дечјих потреба и активну подршку њиховом целокупном развоју, чији је сегмент и учење, док ћемо образовање схватити као практичну помоћ детету да се оформи и пажњу усмерити на унапређивање учења. Процеси васпитања и образовања делују симултано и у пракси се не могу разграничити, јер ће се стечена ис-

куства одразити на формирање личности, исто као што ће постојати трансфер између сазнајних и свих осталих способности које се развијају код деце (Каменов, 1999).

С обзиром да је урођене музичке предиспозиције деце неопходно подстицати још од најранијег детињства, рад у васпитно-образовним установама, има велики утицај на даљи развој музичких способности деце као и развој целокупне дечје личности. Веза која може обезбедити успешност у праћењу и подстицању развоја музичких способности деце је управо сарадња родитеља, васпитача и учитеља, чији изостанак проузрокује ненадокнадиву штету у музичком развоју.

Такође, добра кооперација између вртића и школе, као крајњи циљ, подразумева развијање дететових потенцијала до највишег нивоа, његово активно ангажовање у музичким активностима и дешавањима, потом ослобађање стваралачких потенцијала, који не треба да буду строго потчињени програмским захтевима и садржајима, већ да прате и поспеше пут развоја сваког појединца. Хоризонталну повезаност између свих чинилаца који ће деловати на развој дечјих способности и квалитет развоја целокупне дечје личности, потребно је остварити (према Каменов, 1999).

Још у наручју својих родитеља и најближих особа, дете је слушало њихово тепање, певање, пратило покрете и реаговало на њих, показујући интересовање за учествовањем у свему томе. Оно веома рано почиње да се музички изражава и у складу са својим развојним могућностима постепено започиње повезивање ритмичког говора и покрета, певања и покрета, песме и пузања, ходања. Деца једноставним покретима руку спонтано прате, главом или читавим телом, своје или речи родитеља као и радње које се дешавају у песмама. Своја прва искуства, претварање мелодије и ритма у покрет, касније ће све више користити у музичким играма, богатећи их новим комбинацијама и играчким елементима. Овакве различите активности детета обједињаваће основне музичке компоненте – аудитивну, моторичку, визуелну и тактилну што ће допринети комплекснијем музичком развоју детета.

Дете се на ове начине кроз игру забавља, развија се, остварује комуникацију са околином, стиче прва музичка искуства, а уједно активношћу, развија и доводи до максимума своје музичке способности, које се иначе испољавају много раније од других (Мирковић-Радош, 1983). Не треба пренагљивати у раној процени да је неко дете музички неталентовано, јер није испољило знаке музикалности. Савремена схватања музичког васпитања и образовања тумаче такве ставове као застареле и нетачне. Данас се све више може чути тврдња да нема музички неталентоване деце и да је свако дете способно да перципира и изводи музику, мада са мање или више успеха. С обзиром да на развој музичких способности подједнако утичу и наслеђене предиспозиције и средина, у зависности од квалитета и подсти-

цајне музичке средине у којој дете борави још у породици, музички потенцијали неке деце ће се раније испољити, а код неке деце тек после систематског и одговарајућег учења музике.

Значајно место у општем, а самим тим и у музичком развоју детета, пород родитеља, имају и сви они који учествују у његовом развоју и одгајању.

Родитељ, васпитач и учитељ стално прате развој детета, негујући његове музичке потенцијале. Радам настоје да поспеше његове музичке способности, музички слух, осећај за ритам, прошире опсег дечјег гласа, осећај за темпо, динамику или динамичка нијансирања, разликовање карактера композиције, препознавање и разликовање инструмената и боја људских гласова, утичу на развијање сензомоторних способности, усклађивање покрета уз музику и осамостаљивање деце при извођењу ритма (при певању, извођењу покрета, при свирању на Орфовом инструментарију). Слушањем квалитетне уметничке и народне музике, утицаће се на развој естетских вредности као и односа према култури и традицији других. Деца ће научити да своје утиске слободно испољавају путем говора, покрета или ликовног израза, што ће резултирати развијању љубави према музици и уметности, а све то ће допринети обликовању и формирању дечје личности у целини. Децу треба мотивисати, заинтересовати, припремити за слушање музичких композиција и допустити да музика делује на њих снагом сопственог израза. Свако дете је способно да перципира музику, али аперцепција, њено доживљавање, а самим тим и схватање, зависиће и од интереса детета, његових музичких искустава, погледа на свет, пажње, образовања и психичког стања у тренутку перципирања (Станковић, 2002).

Свака музичка игра, песма или било која музичка активност, има за циљ развој музичких способности деце, остваривање музичких задатака, подстицање интересовања за музику, путем које се обједињује покрет, певање и говор, а деца су у могућности да се друже. На тај начин се ствара повољна емоционална клима, добри односи међу децом и реализаторима васпитно-образовног процеса, где ће деца моћи да расту и развијају своју личност без конфликта.

Неговање дечјих потенцијала у оквиру породице, затим кроз вртић, а потом и кроз школу, уважавањем разлика у индивидуалним способностима, постављањем реалних задатака пред децу, могу се очекивати максимални резултати у развоју. За развој ритмичких способности деце, као једног од основних елемената музикалности, неизоставни фактор је отворен дидактички приступ и повећање квалитета комуникације на релацији родитељи-васпитачи-учитељи.

Поставља се питање како пронаћи легитимни, најпогоднији начин за остваривање задатака и захтева које савремено музичко образовање поставља пред реализаторе тог процеса. То је могуће постићи једино сагледава-

њем и уважавањем свих разлика у интересовањима деце, њиховом когнитивном, емоционалном социјалном развоју, нијанси у индивидуалном темпу учења, могућностима памћења, разумевања и решавања проблема и задатака (Гајић, 2007), као и разлика у економским и социјалним приликама породица у којима деца одрастају. За успешан развој деце неопходно је да се усагласе породична средина, у којој дете проводи више времена и средина васпитно-образовних установа.

ФАКТОРИ КОЈИ УТИЧУ НА МУЗИЧКИ РАЗВОЈ ДЕТЕТА

Значај музике и музичког васпитања, уопште, огледа се у томе што су одувек били неопходни и присутни у животу појединца и друштва. Чак и данас имају немерљиво деловање на развој сваког детета, његових музичких, интелектуалних, физичких способности, изграђивање естетског односа према музици и уметности уопште. Даље ће систематски организован рад као и флексибилнији планови и програми, затим педагошко-психолошки образовани музички педагози, допринети формирању склопа личности детета, у складу са потребама савременог друштва.

За музику слободно можемо рећи да је успешно средство за комплексан општи развој детета, развој лингвистичких и математичких способности, укључујући и музичке способности као веома значајне за целокупни развој деце, тј. развој његовог музичког слуха, осећаја за ритам, музичку меморију, складност и повезаност покрета и певања. Гарднер у својој теорији о вишеструким интелигенцијама, истиче да интелигенције делују обједињено, надовезујући се при решавању проблема и у процесу развоја вештина и способности код деце. Досадашња тестирања и мерења, у оквиру научних истраживања, показала су да постоји повезаност између музичких и опште интелектуалних способности. Винг (Ving) и Едмунд (Edmund) су установили повезаност: слабо развијене музичке способности имају деца која су и ниских интелектуалних способности, мада научници то објашњавају смањеном општом менталном ефикасношћу, концентрацијом и способношћу схватања код такве деце. Истраживачки подаци потврђују да су високе опште способности пропраћене и високим музичким способностима. Музичка и општа интелигенција уједињују своја деловања, потпомажући једна другу. С обзиром да социјализација, прикупљање когнитивних искустава код деце, стварање повољних услова за развијање виших менталних процеса (Хорват, 1986) започиње од најранијег узраста, све је израженији значај обједињеног деловања породичног и васпитно-образовних система.

Поспешивање развоја музичких способности деце, поред наследних предиспозиција и повољних утицаја у породици, од велике важности је обликовање одговарајућих услова и подстицајне средине. Даљи напредак кроз музичке активности у вртићу и наставу музичке културе у школи, захтева осмишљен педагошки рад, али и континуирану међусобну сарадњу васпитача и учитеља, али и сарадњу са родитељима као једног од значајних чинилаца. Активирањем и побуђивањем интересовања детета за различите музичке активности, певање, свирање, слушање и извођење музике, развија се тело, негују чула детета, при чему се оно упознаје са људима, природом, својим окружењем, чиме се припрема за школу и реалне ситуације у животу. Стога музичко васпитање треба да буде започето још у породици, чак и у стомаку мајке, те да касније буде свестрано усмеравано (Каменов, 2008). Жена-мајка је од давнина била носећи стуб породице, огњиште око којег се окупљала породица, чувар културног обележја, како некада, тако и данас, она причајући и певајући деци, уствари преноси позитивне вибрације и музичке моделе на њих.

Дете, кроз игру, певање и слушање музике, расте, развија се као музичка мисао у композицији, а његове музичке предиспозиције су уочљиве, ако се предано прати његово понашање и развој. Колико је вредна и дубока биолошка концепција дечје игре, уопште, коју је развио Карл Грос (Carl Gross), уочљиво је у томе што је игра својствена сваком здравом детету, јер му пружа прве животне радости и сазнања, омогућавајући му да учи уз задовољство и припреми га за стварне догађаје, тј. буде му вежба за озбиљније задатке у животу, путем подражавања (Ељкоњин, 1981). Кроз игру деца истражују, смишљају задатке, проблеме и решавају их на себи својствен начин. На тај начин се „дечија латентна искуства систематизују и прерастају у сређено знање“ (Копас-Вукашиновић, 2006: 175). Посматрајући дечју игру изводљиво је пронаћи и протумачити шеме дечјег понашања, те их подстицати да формирају нове, потпомажући тако развој дечјих потенцијала и способности и стварајући услове за касније усложњавање.

Упознавањем свог окружења, кроз односе са другима, дете открива себе, стиче искуства и начине њиховог примењивања. У оквиру васпитно-образовног процеса, организованим садржајима и одговарајућим методама рада, детету се мора обезбедити да искуства преводи у сазнања, што се постиже стварањем повољне васпитне средине. Све што је дете раније научило, сва музичка знања и искуства која је стекло, требало би повезати, а децу оспособити да их искористе у сличним животним ситуацијама. У складу са тренутном концентрацијом детета и његовим стањем разумевања, у оквиру васпитно-образовног процеса, припремају се услови за усвајање нових музичких садржаја, стицање вештина и поспешивање музичких и других способности сваког појединца. Активним залагањем у музичким активностима у

вртићу, а касније у оквиру часова музичке културе у школи, деца ће испољити своју креативност и постати свесна својих могућности.

Ритам је један од значајних елемената у музичком развоју деце и само кретање у ритму је васпитни процес, који проистиче из органске повезаности музике, поезије и обликовања покрета, те можемо рећи да су ритам и покрет једно (Martin, 2005). Ритмичким кретњама потребно је закупити дете већ у првим развојним фазама. Многи музички захтеви, остварују се кроз ритмичке кретње, те уопште гледано, омогућавају и развој осећаја за рад, изграђивање односа појединца према колективу и обратно, развијање концентрације, пажње, способности правилног реаговања, дисциплине као и савладавање самог себе (Крамершек, 1961).

Ритмичке способности код своје деце родитељи би требало, у породичној средини, на време да препознају и усмере, а потом их васпитачи и учитељи даље подстичу, зналачки, доказујући да познају методiku ритма, да су упућени у начине, редослед, поступност и систематичност у раду. Такође је пожељно што раније константовати нижи ниво ритмичких способности код деце, јер ће применом одговарајућих облика рада и методских поступака, бити могуће радити на њиховом побољшању.

Сваки човек и дете су у бити уметници, јер непрестано теже да осмисле свој живот и учине га што занимљивијим и садржајнијим. Иако свако дете није подједнако надарено да се директно бави музиком кроз свирање, певање, играње, чак и компоновање, да би је разумели и заволели, довољно је да буду макар пријатељи оних који је стварају и њоме се баве. Тако ће научити да је поштују и осете њене чари и лепоте и на тај начин постану њени љубитељи.

Кроз покрет, а у складу са узрастом и могућностима, деца показују како ритам доживљавају и то њихањем главе, целог тела, чучањем, устајањем, ударањем ногу и руку, трчањем и многим другим покретима. Њиховом узрасту су блиске и инспиративне појаве из природе и дешавања из реалног живота, због чега их често опонашају, на пример: откуцаје срца, марширање, прескакање конопца, ритам кретања воза, куцање сата, пливање, и сл. Деца нам уз помоћ ових свакидашњих, једноставних кретњи, показују своје ритмичке предиспозиције, које су им усадили родитељи. Пошто су деци блиске, јер потичу из окружења, најпогодније су да их васпитаачи и учитељи искористе као очигледна средства, помоћу којих ће наставити да негују и подстичу ритмичке способности деце.

Период општег и музичког развоја деце, не престаје укључивањем, поред породичног система и других друштвених система, не завршава се одласком из вртића, а поново започиње поласком деце у школу. Дечји развој је постепени и континуирани процес, кога не можемо силом форсирати напред, док не сазри изнутра и избије (Каменов, 2008).

Коменски је сматрао да је васпитање значајан чинилац у развоју способности деце, без обзира на њихове индивидуалне предиспозиције. Пропусти у васпитању и образовању учињени у раном узрасту, неповратно су изгубљене прве прилике да се обезбеди што успешнији развој деце (Каменов, 2008).

У данашње време, културне и социјалне разлике међу породицама, а самим тим и међу децом су израженије и очигледније. Деца се међусобно разликују и по конституцији и физичким особинама, по свом биолошком ритму, по интелекту, по моторној спретности, по брзини усвајања знања, по начину успостављања комуникације као и способности да искажу или овладају својим емоцијама. Зато се у оквиру васпитно-образовног процеса предвиђа доследно поштовање разлика у свим фазама рада са децом.

Васпитачи и учитељи ће допринети ублажавању и превазилажењу индивидуалних разлика међу децом, а самим тим допринеће ублажавању и превазилажењу друштвених разлика међу породицама, тј. међу људима.

Потребно је схватити да је васпитно-образовни процес недељиви део детињства, начина живота и културе деце и друштва у целини (Кон, 1988). Њега никако не можемо посматрати само као усвајање програмских садржаја, него је у обзир потребно узети и друге чиниоце његове ефективности, просторно-организационе и социјалне, вишесмерну сарадњу, атмосферу у којој се ради, методе које примењују васпитачи и учитељи као и савременији приступ за стварање услова за „пуновредан психички и физички развој“ (Каменов, 1997: 38) деце и омогућавање максимума слободе у кретању и изражавању.

У тежњи да се оствари што виши ниво развоја дечјих музичких способности, морамо се ослањати на посматрање и подстицање деце, размишљање и индуктивно закључивање. Васпитање и образовање у свим друштвеним системима требало би да се усагласи са дечјом природом и његовим потребама, јер ће једино тако „хармонија коју је Бог унео у природу“, важити и бити постигнута и за човека, друштво и само васпитање (Каменов, 2008: 84).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Недостатак добре сарадње на релацији породица и вртић, а потом и школа, у оквиру музичког васпитања и образовања, поготово у периоду када је она неопходна за развој музичких способности код деце, може имати ненадокнадиве последице на квалитет развоја тих музичких способности (ритмичких као и појединих елемената ритмичких способности).

Заједничко настојање породице, васпитача, а потом учитеља, да на прави начин подстакну и доведу музички развој детета, у складу са инди-

видуалним могућностима сваког појединца, до личног максимума, а при том остваре музичке захтеве постављене пред васпитно-образовне установе, тј. пред реализаторе тог процеса – васпитаче и учитеље, идеал је коме треба тежити.

Музичке активности, игре, сваки музички догађај или дешавање у породици, вртићу и школи, неопходно је да се одвија без узајамног пребацивања. Успешан однос и сарадња међу њима мора да се заснива на доброј комуникацији, поштовању, поверењу, толеранцији, разумевању, уважавању, а све у циљу потпунијег сагледавања могућности подстицања дечјих музичких способности. Најчвршћа карика у сарадњи су родитељи и стручни кадар васпитно-образовних установа. Родитељи ће пружити потребне информације васпитачима и учитељима, које ће они употребити као основу и добар старт за обликовање васпитно-образовног процеса у складу са индивидуалним потребама и могућностима сваког детета.

Сарадња мора да се оствари и између васпитача и учитеља, а њиховим личним залагањем да се извршати приближавање садржаја, метода и облика рада у музичком одгоју, чиме ће дисконтинуитет у њиховом односу бити успешно превазиђен. Тек тада, кооперација, обједињена у тројство, може деловати у потпуности и представљати успешан чинилац побољшања музичких (између осталих и ритмичких) способности деце. Слично као што религија представља „систем мисли или деловања заједнички некој групи, који појединцу даје темељну оријентацију и објекат преданости“ (Фром, 2002: 29), тако и сва три друштвена система, породица, вртић, школа, иако трпе многе трансформације у начину функционисања, динамици рада, структури, интеракцији међу учесницима у васпитно-образовном процесу, морају бити кохерентна заједница, коју ће карактерисати обележја као што су међусобна брига, помагање и инвентивност, чинећи је тако „ненадокнадивом животном и васпитном базом сваке индивидуе“ (Зуковић, 2009: 383).

Васпитно-образовне установе, вртић и школа, морају бити више од установа у којој се деца социјализују и уче у структурираној средини, потпомогнути функционалном породицом (Зуковић, 2008). Крајњи циљ васпитно-образовног рада у вртићима и школама је формирање еманциповане личности, детета које ће бити свесно својих могућности, креативно, отворено за комуникацију и сарадњу, задовољно у односу са другима, код које ће физичка, интелектуална, социјална и емоционална својства као и развијене личне карактерне црте и индивидуалне склоности бити избалансиране и однеговане (Каменов, 1997).

Као што здраву, снажну и функционалну породицу карактерише успешно породично функционисање које подразумева кохезивност, адаптивност и позитивну комуникацију (према Зуковић, 2008), тако и васпит-

но-образовни систем мора остварити функционалну сарадњу на релацији родитељ-васпитач, родитељ-учитељ, васпитач-учитељ.

Остваривањем одговарајуће повезаности међу њима, биће створена могућност да се потенцијали и музичке предиспозиције деце развију до максимума, са могућношћу да их примене и користе у даљем школовању и животу.

ЛИТЕРАТУРА

Андрек (2003): Едит Андрек, Значај предшколског васпитања и образовања за даљи успех у школовању, *Педагошка стварност*, 7-8, 622-633.

Братић, Филиповић (2001): Томислав Братић, Љубица Филиповић, *Музичка култура у разредној настави*. Приштина – Јагодина: Учитељски факултет у Јагодини – Факултет уметности у Приштини.

Будимир-Нинковић (2006): Гордана Будимир-Нинковић, *Савремена породица и школа*. Јагодина: Учитељски факултет.

Васиљевић (1999): Зорислава Васиљевић, *Теорија рита са гледанија музичке исмености*. Београд: Универзитет уметности.

Васиљевић (2000): Зорислава Васиљевић, *Методика музичке исмености*. Београд: Академија.

Гајић (2007): Оливера Гајић, *Прилози методички васпитано-образовној ради*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за педагогију.

Глигоријевић (1957): Босилка Глигоријевић, *Дечја игра и њена васпитана вредност*. Београд: Издавачко предузеће Рад.

Грујић-Гарић (2008): Габријела Грујић-Гарић, Деловање на развој слушних и ритмичких способности под утицајем различитих програма музичког васпитања на предшколском узрасту, *Иновације у настави-часопис за савремену наставу*, 21-4, 91-101, Београд: Универзитет у Београду, Учитељски факултет.

Ђорђевић (1985): Биљана Ђорђевић, *Савремена породица и њена васпитана улога*. Београд: Просвета.

Ђурковић-Пантелић (1998): Мирјана Ђукић-Пантелић, *Методика музичког васпитања деце предшколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача у Шапцу.

Ељкоњин (1981): Данијел Ељкоњин, *Психологија деце и игре*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Зуковић (2006): Слађана Зуковић, Значај интердисциплинарног приступа у теоријском и емпиријском проучавању савремене породице, *Европске димензије промена образовног система-Зборник радова*, 4-1, 235-247, Нови Сад: Филозофски факултет.

Зуковић (2008): Слађана Зуковић, Функционалност породице у условима друштвених промена: карактеристике, димензије и ресурси, *Европске димензије промена образовног система-Зборник радова*, 4-4, 113-131, Нови Сад: Филозофски факултет.

Зуковић (2009): Слађана Зуковић, Слика о породици и породичним односи-мау времену транзиције, *Европске димензије промена образовног система-Зборник радова*, 4-5, 367-385, Нови Сад: Филозофски факултет.

Ивановић (2007): Нада Ивановић, *Методика ошћее музичког образовања за основну школу*. Београд: Завод за уџбенике.

Каменов (1997): Емил Каменов, *Модел основа програма васићино-образовног рада са предшколском децом*. Нови Сад – Београд: Одсек за педагогију Филозофског факултета – Заједница виших школа за образовање васпитача Републике Србије.

Каменов (1999): Емил Каменов, *Предшколска педагогија, књига група*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Каменов (2006): Емил Каменов, *Васићино-образовни рад у дећем вршћу*. Нови Сад: Драгон.

Каменов (2008): Емил Каменов, *Васићиање предшколске деце*. Београд: Завод за уџбенике.

Клеменовић (2009): Јасмина Клеменовић, Остваривање права детета у систему предшколског васпитања и образовања Србије, *Пресећкиве квалитетног развоја предшколског дећееа*, 88, Јагодина: Педагошки факултет у Јагодини.

Кон (1991): Исак Кон, *Деће и култура*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Копас-Вукашиновић (2006): Емина Копас-Вукашиновић, Улога игре у развоју деце предшколског и млаћег школског узраста, *Зборник Инстичућа за педагошка истраживања*, 38-1, 174-189, Београд: Институт за педагошка истраживања.

Крамершек (1961): Јосип Крамершек, *Рићам крећања у вежбању и ири*. Загреб: Задружна књига.

Martin (2005): Karen Martin, Expressions in Motion: A Study of Dalcroze Eurhythmics in the Context of Aaron Copland's „Appalachian Spring”, <http://hti.math.uh.edu/curriculum/units/2004/05/04.05.05.pdf>

Матовић (1991): Наташа Матовић, Схватање васпитача и учитеља о припреми деце за школу, *Настава и васићиање*, 1-2, 60-73.

Мирковић-Радош (1983): Ксенија Мирковић-Радош, *Психологија музичких способности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Нешић (2003): Владимир Нешић, *Музика, човек и друштво*. Просвета: Ниш 2003.

Плавша, Поповић (1961): Душан Плавша, Боривоје Поповић, *Музика у школи I*. Београд: Завод за издавање уџбеника Народне Републике Србије.

Станковић (2002): Емилија Станковић, *Методички асећии*. Нови Сад: Покрајински секретаријат за културу, образовање и науку.

Стевановић (1990): Борислав Стевановић, *Педагошка психологија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Трнавац, Ђорђевић (1992): Недељко Трнавац, Јован Ђорђевић, *Педагогија*. Београд: Научна књига.

Фром (2002): Ерих Фром, *Психоанализа и религија*, Подгорица – Никшић: Јасен – Октоих.

Хорват (1986): Лудвик Хорват, *Предшколско васићиање и интелектуални развој*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ivana M. Milic

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of didactic and methodology science

THE COOPERATION BETWEEN THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND FAMILY

Summary: The paper analyses the relationship between the educational institutions and family. The discontinuity in the relationship of the family and educational institutions (preschool institutions and schools) was taken into account. It is confirmed that traditional regulations of the behavioural patterns that are acquired in the family such as humanism, moral, patriotism, etc. have the significant role in children's upbringing. The significance and the necessity of the cooperation put new demands for the more effective ways in overcoming the obstacles in the cooperation of the family and these institutions. It is concluded that the ideal way to establish the cooperation is the positive communication.

Key words: family, preschool institutions, primary school, children's musical development, rhythmical abilities.